

## בבא בתרא ה

משה שווערד

### 1. תוספות מסכת בבא בתרא דף ד עמוד ב

שניה ושלישית לא – [1] אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו [2] ובקונטרס פירש לפי שכבר יצא מן השלשה מב"ד זכאי, הג"ה וקצת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחרון ע"כ.

### • רש"ש על בבא בתרא דף ד/ב

רש"י ד"ה דת"ק סבר. שכבר יצא מהם זכאי בב"ד כו'. ביבמות (ל"ז ב) יש פלוגתא דאמוראי בכ"ה ג. ודוקא בב"ד קאמר ר"ל שכבר היה דין ביניהם וב"ד פטרוהו כדהתם ע"ש. ולכן מה שהקשה הגה"ה שבתוס' לק"מ:

### 2. תוספות מסכת בבא בתרא דף ד עמוד ב

ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית - אף על גב דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף.

### 3. ריטב"א על בבא בתרא דף ה/א

רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו וכו' עד א"ל לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא דאהיני. וא"ת הא אמרינן (ב"מ ס"א ב) לא תגנובו על מנת למיקט או ע"מ לשלם, [1] וי"ל דפירות אלו היו עומדין לימכר ודמיהן היו קצובין דבכה"ג שרי למישקל ע"מ לפרוע דמיהן, וכדי לגלות דעתו של רוניא עשה כמערים כאילו נוטל דרך גזל, [2] א"נ דבכה"ג שאינו עושה לצער חברו אלא להוציא דינו לאור שרי ואריך, וכן עיקר:

### 4. רבינו גרשום על בבא בתרא דף ה/א

רמא קלא. [3] גער בו באותו אריס שלא יגע בתמרים:

• [כלומר, רק עשה עצמו כאילו רוצה לגנוב]

### 5. שערים מצויינים בהלכה

א"ל גלית דעתך דמינח ניחא לך. פי' דהכא דרבינא גדר כל הד' רוחות, לא היה עדיין הוכחה דניחא ליה, ולא רצה לסייע לו כלום, וכד רמא קלא עליו, הרי יש כאן גילוי דעת דניחא ליה. ומהא דקאמר רבא דנינא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי, דייק ביד רמה דר' יוסי ס"ל אפי' עמד המקיף נמי קאמר דמגלגלין עליו את הכל, ומשלם לפי מה שגדר, וסיים וכן הלכתא. והריטב"א מפרש דהא דפרש"י במשנה, דמיירי דעמד הניקף אז מגלגלין עליו הכל, אבל אם עשה המקיף לא מיחייב, זהו דוקא כשגדר את הראשונות בדמנים שונים, אבל אם גדר הכל בפע"א, הכל מודים דחייב.

## 6. פלפולא חריפתא מסכת בבא בתרא פרק א סימן ז

[ג] ה"ג. הב לי אגר נטירא א"ל לא יומא חד הוה קא גדר דקלי א"ל לאריסא זיל שקול מיניה קיבורא דאהינא אזל לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית אדעתך דניחא לך לא יהא אלא עיזי בעלמא אתי לקמיה דרבא וכן העתיק הר"ף ונפקא מיניה דלא מחייבין ליה אלא היכא דניחא ליה דהא רבינא לא אתי לקמיה דרבא לתבעו אלא בתר דגלי אדעתיה דניחא ליה ומיהו הרמב"ם פ"ג מהל' שכנים כתב הדין על חורבה שבין חורבת חבירו משמע דלא בעינן דניחא ליה ולפי זה כדין השמיט וטעמא דאע"ג דלא אתי רבינא לקמיה דרבא אלא בתר דניחא ליה לאו משום דינא עביד הכי דהא רבי יוסי סתמא קאמר דמגלגלין אלא איהו לפני משורת הדין הוא דעבד הכי דאי לא הוה ניחא ליה לא היה תובעו אף על גב דמדינא היה מתחייב:

## 7. סוכת דוד

(ז) בגמ' זיל פייסי' במאי דאיפייס וכו' ועיין רמ"א חו"מ י"ז י"ב, שפסק בעל דין שתבע חבירו בעד דבר מועט והדיין רואה שיתחייב לו ע"פ דין יותר ממה שתבע אין לדיין לפסוק יותר ממה שתבע, ואם פסק לו יותר הוי טעות בדין וחוזר ע"כ, והביא זה בשם הריב"ש וכתב הרמ"א לדייק זה הדין מכאן משום שאמר לו זיל ופייסי' והלא הי' יכול לומר לו לרבינא שיכול לתבוע יותר היינו כר"ה אליבא דר"י, וע"כ שאסור לפסוק יותר ממה שתבע, ועיין ח"ס שהוסיף דא"א לומר דדרך פשרה אמר, דא"כ תקשי תרתי א' כיון שידע רבא היכן הדין נוטה שוב אינו רשאי לבצוע, ב' כיון שגילה מיצוי הדין כר"ה א"כ ממילא תו לא

יתפייס רבינא ונמצא דהפסיד את רוניא, ומשמע דבפני רבינא אמר זה ומסתברא דרבא ידע שגם רבינא יודע שכיון שבא לדין ולא תבע יותר מדמי נטירותא שוב אסור לדיין לפסוק יותר ואם פסק יותר חוזר הדין וא"כ כבר איבד רבינא זכותיו ביותר מדמי נטירותא ע"כ תו"ד, היינו שמחל לו וא"כ א"א לו ג"כ לתבוע אפילו בבי"ד אחר וזהו שיטת הקצוה"ח שם שכתב דהריב"ש לשיטתו דס"ל מחילה בטעות הוי מחילה בוביני כדאמרינן ב"מ ס"ו ולקמן נביא דבריו, איברא בדידע דיכול לתבוע יותר בודאי לכו"ע הוי זה מחילה.

## 8. שערים מצויינים בהלכה

נתפייס בפחות. ועי' בתוס' במס' סוכה (שם ד"ה ולדרוש) שדנו, אי מפחידין בדבר שאין דינו כן. והטעם לזה כתב הריטב"א (שם) משום דיש בזה גניבת דעת. ונראה לי דיש סברא לומר דדוקא לב"ד אין נכון להפחיד באופן שיש גניבת דעת, אבל הבעל דין בעצמו שהוא רוצה להוציא ממנו מה שהוא חייב לו אין איסור גניבת דעת, דהרי הבאנו לעיל (ד"ה א"ל לאריסיה) בשם הריטב"א, דליכא איסור לא תגנובו כדי להוכיח להוציא דינו לאור, וא"כ כש"כ גניבת דעת. ומגמרא דהכא כתב

ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. כתבו התוס' דקצת היה נראה שלא להפחידו אמר כן כו', אע"ג דמצינו במס' סוכה (לד:) דאמר שמואל אשוו זבינייכו, ואי לא דרישנא להו כר' טרפון, ובעי למימר התם

## 9. רש"י מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א ד"ה ארבעה לצלא

ארבעה לצלא וד' לצללא – [1] אני שמעתי צלא רצען עני וצללא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי צלא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדריים דף נו:) מאי דרגש ערסא דצלא [2]

ואומר אני רוניא רצען היה (ד) ונותן עורות לעבדנין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדנין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לצורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדנין והיינו צללא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו [3] ול"נ ד' לצלא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לצלא כמו כן ד' לצורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה (ה) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים ונמצא רוניא משתכר.

### 10. תוספות מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א ד"ה ארבעה לצלא

ארבעה לצלא כו' – [א] לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין מרחמים בדין [ב] ועוד דקאמר סבר רבינא לסלוקי משמע שטעה רבינא

#### • דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א

[י] תד"ה ארבעה לצלא כו' לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת הא אין מרחמין בדין - כוונתו להקשות מהא דאמרין [בכתו' פד א] לגבי מי שמת והניח כמה בעלי חובות, שאמר ר' ישמעאל יתנו לכושל שבהם, ואמר ר"ע אין מרחמין בדין.

**הפני שלמה כתב שרש"י בעצמו תירץ, שדוקא כאן שדינא דבר מצרא הוי כדי לעשות הטוב והישר, איכא יותר עשית טוב וישר אם יתן לעני לקנות השדה, וכן מבארים הנ"י ורבינו גרשום.**

**ולפ"ז טעה רבינא שחשב שיש בכה"ג דינא דבר מצרא.**

הריצב"א בשיטה כתב, שרב ספרא אמר לרבינא להתנהג עם רוניא לפניו משורת הדין, ולכן שייך לומר לשון סבר רבינא, אף שלא טעה בדין [כיון שת"ח חייב לעשות לפניו משורת הדין]. וכ"כ הרמ"ה שרב ספרא אמר שיעשה ממדת חסידות לפניו משורת הדין. וכתב התרומה"ד [סימן שמ] שהרי"ף השמיט מעשה זה, כיון שאינו מעיקר הדין אלא ממדת חסידות. הגירסא ברי"ף לפניו שמביא המעשה וגם הרא"ש הביאו.

[ג] ועוד מה שייך כאן האי מעשה אי משום דאיירי ברבינא ורוניא לייתי נמי מעשה דהמקבל (ב"מ דף קט). רוניא שתלא דרבינא הוה והנך תרי עובדי דשמעתין לייתי נמי התם [ד] ועוד דצלא הוא עור כדאמרי' (מו"ק דף כז). מאי דרגש ערסא דצלא [4] ואומר ר"ת דזבן ארעא אמיצרא דרבינא היינו אמיצר אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מצרן מג' רוחות ורוניא מרוח אחת ואף על גב דאמר בהמקבל (ב"מ דף קח): הני ארבע בני מצרא דקדים חד מינייהו וזבן מאי דזבן זבן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מצרן מג' צדדין ורוניא רק מרוח אחת א"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה לצלא פירוש לעור גדול צריך ליתן לעבדן ד' זוזי וד' לצלא עור קטן כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו בגדול ה"נ מאי טעמא דינא דבר מצרא משום שיהיו כל שדותיו סמוכין שיוכל לחורשן בבת אחת ולכך הוא מצרן מרוח אחת כמו אתה מג' רוחות [5] וה"ר אברהם פירש דהך ארעא דזבן רוניא אמיצרא דרבינא היינו אמצרא דאותן שדות שהיה רוניא אריס בהן כדאמרי' רוניא שתלא דרבינא הוה וה"ק ליה רב ספרא לרבינא אף על פי שאין לרוניא בגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרן (ז) כמו דאמרי אינשי ארבעה לצלא נותנין ד' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן לצלא לאומן המעבד את העור.

### 11. שערים מצויינים בהלכה

מתחילה, וכתב הנמוקי יוסף דלרבותא נקט, דאע"פ דמתחילה הסכימו לבנותו יותר מד' אמות, אפ"ה אם נפל, ואחד מהם אינו מסכים לחזור ולבנותו אלא עד ד' אמות, הדין עמו, דבהכי סגי משום היזק ראייה. וכן מפרש רש"י לעיל (ב: ד"ה סיפא איצטריך ליה). ובכסף

משנה כותל חצר שנפל, מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. צריך ביאור, למה נקט הדין בכותל שנפל, ולא נקט בכותל שנבנה

והא דצריך ד' אמות אע"פ דקומתו של אדם אינו אלא ג' אמות, כבר כתבו התוס' במס' עירובין (מת. ד"ה גופו ג' אמות) דפעמים יש גבשושית סמוך לכותל, או שמגביה עקיבו ועומד על אצבעותיו. ועי' בתוס' לקמן (ק: ד"ה והכוכין) ובתשו' התשב"ץ (ח"א סי' יז).

### **12. חזושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א**

מתני' כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד"א בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן, איכא למידק מאי בחזקת שנתן ואי זה מוחזק בו יותר, וי"ל כגון דאיכא עדים דארצייה חד מנייהו לחבריה וסירב מלבנות עמו, ואפ"ה הרי זה בחזקת שנתן דכיון דדין זה גלוי לכל שחייב הוא לבנות עמו עד שיסלק ממנו היזק ראיה חזקה פורע הוא וכדאמר' בגמרא כל שפא ושפא זמניה הוא ונאמן הוא לומר פרעתיך בזמני, למעלה מד"א אין מחייבין אותו לבנותו, בחזקת שלא נתן, דכיון שסרב בפני עדים מלבנות ויצא זה והתחיל לבנות משלו חזקה לא נתפייס לאחר מיכן ולא פרע אפי' סמך לו כותל אחר כיון דאין דין זה גלוי לכל שיחייבוהו ב"ד על כך וכדאמר' בגמרא מי יימר דמחייבו לי בי דינא:

### **13. תוספות מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א ד"ה אע"פ שלא**

אף על פי שלא נתן תקרה מגלגלין עליו את הכל - אף על גב דזה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב וכן משמע נמי בכיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף חייב כן נראה לי אי נמי הכא זה חסר הוא שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו היזק ראיה בשום ענין ממנו.

### **• ריטב"א על בבא בתרא דף ה/א**

בחזקת שלא נתן וכו'. ותימה משום דסמך כותל למה יתחייב לפרוע בו שהרי עדיין לא נהנה, וי"ל כי על הכותל הראשון לא נתן [את התקרה], הוא על כותלו נתן, ונגדר בגדר הראשון, וליתייה כפום לישנא דמתני', והנכון דכיון דברשותו עומד כיון דגלי דעתיה דניחא ליה זכתה לו חצרו ונתחייב בו שנעשה לו כשדה העשויה ליטע. ה"ר יונה ז"ל:

### **14. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א**

כ] תד"ה אף על פי וכו' אף על גב דזה נהנה וזה לא חסר פטור - התוס' לומדים שהחיוב בסמך לו כותל אחר הוא מדין נהנה, ומקשים שהוי זה נהנה וזה לא חסר. רמב"ן והנ"י ור' יונה והרשב"א והריטב"א כתבו דיסוד החיוב בסמך כותל אחר אינו מדין נהנה אלא משום שגילה דעתו שרצונו לקנות חצי הכותל וכיון שחצי הכותל עומד על חצירו קנתה לו חצירו, שאנן סהדי שעל דעת כן בנאו הבונה שיהיה של חבירו כאשר ירצה. וכתב הקה"ח [סימן קנח - ו] שלפ"ז לא קשה קושית תוס' דכיון שהחיוב משום שקנה הכותל לא שייך כלל לפוטרו משום שלא חסר...

נחלקו האחרונים האם אפשר לקנות קרקע בקנין חצר. שיטת הנה"מ [סימן רמא - ג] שא"א לקנות קרקע בחצר, והאו"ש [גירו' א - ו] סובר שאפשר לקנות בחצר. וכתב הגידולי שמואל שמדברי הראשונים כאן שכתבו שקונה מחצית הכותל בחצר, מבואר שאפשר לקנות כותל המחובר לקרקע [וא"כ אית ליה דין קרקע] בקנין חצר. [מיהו י"ל דתלוש ולבסוף חברו אין לו דין קרקע]. והתוס' שלא פירשו כן י"ל דס"ל שא"א לקנות מחובר לקרקע בקנין חצר.

### **15. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א**

כג] בא"ד - מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב וכן משמע נמי בכיצד הרגל וכו' ואפ"ה כדעמד ניקף חייב - כוונת התוס' להוכיח שחייב כיון שגילה דעתו דניחא ליה להוציא הוצאות, ולא דמי לדר בחצר חבירו שלא ברשות שלא גלי דעתיה דניחא ליה אלא בחינם. והביאו ראיה מהא דהמקיף חבירו בגדר מג' רוחות פטור הניקף, ואם הניקף הקיף את הרוח הרביעית חייב להשתתף בכל ההוצאות, משום דגלי דעתיה דניחא להוציא הוצאות, וה"ל אצלנו גילה דעתו שניחא ליה במה שבנה

הכותל מעל ד' אמות. וכ"כ התוס' בב"ק [כ: ד"ה טעמא], שאם עמד ניקף חייב דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה. הקה"י [ב"ק סימן יח] מבאר שיסוד דין זה נהנה וזה לא חסר הוא משום שהנהנה טוען שהנהנה לא היתה שוה ממון, ומש"ה כשגילה דעתו שניחא ליה בהוצאה שפיר חייב.

**16. תוספות מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א ד"ה הקובע זמן**  
הקובע זמן לחבירו - אור"י דוקא קובע זמן אבל בסתם הלואה לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו.

### 17. שערים מצויינים בהלכה

הקובע זמן לחבירו. פרש"י במלוה שהלוהו. וכתבו התוס' דוקא קובע זמן, אבל בסתם הלואה שהוא שלשים יום, לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו. וכ"כ בשו"ע (חור"מ סוס"י עח). וכתב הסמ"ע (שם, וריש סי' עח) דבקבע לו זמנו, גילה הלואה דעתו דצריך להמעות עד שיכלה הזמן, משא"כ בסתם הלואה. והקצה"ח (שם סק"ח) כתב, דאין זה עיקר הטעם, דהא שכירות ופדיון הבן וכו' חזר גבי מת האב תוך שלשים לא גלי דעתיה, ואפ"ה אמרינן בהן חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו, אלא עיקר חזקה זו מכח מנהג, דאין נוהגין לפרוע תוך זמנו, וגבי תוך שלשים דסתם הלואה, המנהג לפרוע תוך שלשים, ומשום הכי לא שייך ביה חזקה דלא עביד איניש כו', וכן משמע מדברי הנמוקי יוסף

### 18. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א

כה] אמר ר"ל הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתוך בתוך זמני אינו נאמן - בגמ' [להלן ע"ב] מבואר הטעם משום חזקה אין אדם פורע תוך זמנו. [החת"ס והאבן האזל] [שכנים ג - ב ומלוה יד - א] מקשים למה כאן לא הוזכר שהיו חזקה].

ומקשים האחרונים איך אפשר להוציא ממון ע"י חזקה, הרי אפ' ע"י רוב שעדיף מחזקה קיי"ל כמ"ד [להלן צב א] דאין הולכים בממון אחר הרוב.

- ומתריצים האחרונים [גידו"ש [ד"ה אמנם] בשם הש"ש [ו - כב], תשובת רע"א [סימן קלו ד"ה ומה"ט], אמרי בינה הל' טוען [סימן טו] בשם המהרי"ק והמהרי"ט, תשובת חת"ס [חור"מ סימן סז], תשובת נחל"ד [סימן כו] בשם הגר"ח מוולוז'ין], דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו הוי חזקה של סברא והוי עדיף מרוב ומהני אף להוציא ממון. לשון הגר"א [סימן עח - יז] דחזקה זו כמו עדים.
- השערי יושר [שער ג - ג ד"ה ובתוס'] ושי' ר' שמואל [אות קיד] מבארים דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו הוי בגדר רוב, שרוב אנשים אינם פורעים תוך הזמן, וזה רוב עדיף משאר רוב כיון שרק מיעוטא דמיעוטא פורעים תוך הזמן.
- רע"א [בתשובה סוף סימן קצז הובא בדרכ"ד] כתב דהכא החזקת חיוב מסייע לחזקה שאינו פורע תוך זמנו, ולכן מוציא ממון.

### 19. תוספות מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א ד"ה ובא בזמנו

ובא בזמנו ואמר פרעתוך תוך זמני אינו נאמן - ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה [עמוד ב] אי

אמרינן מיגו במקום חזקה ומ"מ אין להוכיח מכאן דקסבר ריש לקיש המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים אלא הודה לו בפני עדים דאפילו למ"ד צריך לפורעו בעדים ה"מ היכא דהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא הימניה אלא בפני עדים ואם תאמר מכל מקום ניפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי בעי אמר פרעתך עתה ואומר ר"י דהא לא חשיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואף על גב דמסקינן בשילהי דהשוואל (ב"מ דף קב: ושם) דעביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה מ"מ אין זה מיגו דלא חציף איניש למימר פרעתך היום אבל רגיל הוא לומר פרעתך אתמול ושכחת.

## **20. תוספות מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב ד"ה כי היכי**

כי היכי דלא ליטרדן - אף על גב דבפ' יש בכור (בכורות דף מט. ושם) תנן בכור בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה [1] ואומר ר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו תובעין מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם) דאמר בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראייה אימת אי בתוך זמנו תנינא מת (ב) בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן ולכך צריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין

### **• קובץ שעורים בבא בתרא אות כח**

**כח) [דף ה ע"ב] תוד"ה כי היכי דלא ליטרדן וכו' שצריך ליתן מיד דזריזין מקדימין וקשה דהא דזריזין מקדימין לא שייך אלא במצוה שכבר נתחייב בה רק שאפשר לעשותה לאחר זמן, אבל בפדיון הבן תוך ל' דעדיין לא נתחייב ודאי ליכא שום מצוה להקדים לפדותו בתוך ל' ומדבריהם משמע לקושטא דמילתא דמצוה להקדים וצ"ע.**

### **• דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב**

[ב] בא"ד - ולכך צריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך ליתן מיד דזריזין מקדימין - הקו"ש [אות כח] מקשה דזריזין מקדימין שייך במצוה שכבר נתחייב בה, אבל בפדיון הבן תוך ל' יום דעדיין לא הגיע זמן המצוה ליכא שום מצוה להקדים.

**בקובץ שמועות [ב"מ אות לט] תירץ דמתוך שלאחר ל' יתחייב מיד משום זריזין מקדימין, לכן נותן עכשיו לפני הזמן מחשש שמא אז יהיה טרוד ולא יקיים המצוה בזמנה.**

וכע"ז תירץ האילת השחר דהא דאמרינן שפורע תוך זמנו כי היכי דלא ליטרדן, מבאר הרשב"א כיון שחושש שמתי שיבוא זמנו לא יהיה לו כסף ויטרדנו המלוה, וה"ה שחושש שמתי שיבוא זמן המצוה לא יהיה לו כסף, ולא יוכל לקיים המצוה.

**הגליוני הש"ס [פסחים ד א] מביא ראייה מהתוס' כאן שאיכא דין זריזין מקדימין למצוה לפני שהגיע זמן המצוה.**

המנחת שלמה [ח"ב סו"ס ד] מקשה דאם מקדים ונותן הפדיון לפני יום הל' אינו יכול לברך, וא"כ נימא שאינו נותן מיד בגלל הפסד הברכה [כעין מש"כ המ"ב [סימן שלט - כז] שפדיון הבן שחל בשבת, אין מקדימים לפדות ע"מ שיחול בשבת משום הפסד ברכה].

[2] ומפרש ר"י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו ואיתרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי בכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר ל' יום ושמא ימות בתוך ל' ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר"ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד איניש דפרע בגו זימניה לאביי ורבא נמי תיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמך ולא קאמר.

## **21. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב**

[א] תד"ה כי וכו' אף על גב דבפרק יש בכור תנן בכור בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה - הראב"ד בשיטה ור' יונה [3] והנ"י והרשב"א [ע"א ד"ה עביד] מחלקים בין הלואה לבין בכור ושכירות, דבהלואה החוב קיים מזמן ההלואה אלא שעדיין לא הגיע זמן הפרעון, ולכן אדם עשוי לפרוע, משא"כ פדיון הבן או שכירות שאין חיוב

כלל קודם שהגיע הזמן, [ואם פדה בנו קודם ל' אינו פדוי כמבואר בבכ"ו מט א), ואין אדם עשוי לשלם חוב שעדיין אינו חייב בו. התוס' שלא תירצו [אלא תי' משום שמא יקרה דבר שבגלל זה יפטר] י"ל דס"ל שמשום שלא ליטרדן היה פורע אם בסוף יבוא חיוב ודאי, אף שעדיין ליכא חיוב.

## **22. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב**

[י' שאני הכא דכל שפא ושפא זימניה הוא - ר' יונה והרשב"א מקשים דא"כ הדרה קושיה לדוכתא פשיטא שנאמן לומר שפרע בזמנו. [1] ר' יונה והרשב"א מתרצים דזה גופא החידוש במשנה שכל שפא ושפא זימניה הוא. הש"ך [סימן עח - יב] כתב שזה תירוץ דחוק. [2] ולכן מתרץ הש"ך דהחידוש הוא כיון שיש חיוב בכל שפא ושיש לו טירדא לשלם בכל שפא ושפא, הוא משלם הכל מהתחלה. וכע"ז כתב הריטב"א. ולפ"ז איכא חידוש שנאמן לומר ששילם חלקו בכותל גם את החלק שעדיין לא נבנה. וכתב הרש"ש שגם לפי דעת הש"ך אינו משלם לפני שהתחיל בבניית הכותל. ר' יונה כתב שדוקא בסוף כל שורה ושורה הוי זימניה. אבל הטור [סימן קנז - ח] כתב שגם קודם גמר השורה הוי זימניה. גירסת הרי"ף כל שעתא ושעתא זימניה הוא. וכן גורס הר"י מיגש, ומבאר דכל שעה חייב [ומשמע אף באמצע שורה], ולכן כשטוען פרעתי מיקרי פרעון בזמנו. ולפ"ז כתב שנאמן רק על מה שכבר נבנה.



## **1. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף ה עמוד א**

### **סימן י' - בענין חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו**

(א) תו"ז הוי כרובא דליתא קמן, ויומא דמשלם זימנא כרובא דאיתא קמן אמר ריש לקיש, הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתיך בתוך זמני, אינו נאמן. ולואי שיפרע בזמנו. והרמב"ן כתב, דפירשו מקצת רבותינו ז"ל, דהכא לאו בתוך זמן הם עומדין, אלא בשבא עליו ביומא דמשלם זמניה, ואמר לו פרעתיך בתוך זמני, ואינו נאמן. ואף על גב דאי אמר ליה פרעתיך האידנא בזמנו, נאמן, כדקי"ל בפרק השואל, לא מהני ליה האי מיגו במקום חזקה דרובא דאינשי לא פרעו ביומא דמשלם זמן. והיינו דארשב"ל ולואי שיפרענו בזמנו, כלומר שיפרענו היום שהוא יומא דמשלם זמניה. וכן כתב ראב"ד ז"ל.

**והנה בהא דחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו, כתב בתרומת הדשן (סימן ר"ז) דהויא חזקה דאתיא מכח רובא, דרוב בני אדם אין פורעין תוך הזמן.**

ולכאורה מהרמב"ן והראב"ד הנ"ל, הוי סתירה לזה, שהרי כתבו דאף ביומא דמשלם זמניה נמי רובא דאינשי לא פרעו, ואפ"ה נאמן לטעון פרעתי ביום זה, הרי מוכח מהרמב"ן דתו"ז הוי יותר מרוב.

**והנה בשב שמועצתא (ש"ב פט"ו) כתב, דרובא דאיתא קמן אינו ודאי, כיון דאינו מסברא לומר דפריש יותר מרובא, ואדרבה מסברא יכול להיות דפריש מן המיעוט כמו מן הרוב, והוי מצד עצמו ספק שקול, אלא דהתורה התירה, אבל מידי ספיקא לא נפקא. משא"כ רובא דליתא קמן הוי רוב הבא מן הסברא, וכה"ג לאו ספק הוא, אלא הו"ל ודאי.**

ובשמעתיא ו' פרק ז', כתב, דנראה דהא דעד אחד נאמן נגד הרוב, היינו ברובא דאיתא קמן, דאינו רוב אלא ע"י הספק למאן דלית ליה ידיעה והכרה, ומשו"ה לפי דברי העד המכיר ויודע, ואינו מסופק, אין זה מעיד נגד הרוב, דלפי דבריו אינו בכלל רוב כלל. אבל ברובא דליתא קמן, נראה דאין עד אחד נאמן להעיד נגד רוב, דלדברי העד ג"כ מעיד נגד הרוב.

**ונראה דחזקה דאא"פ תו"ז הוי חזקה מכח סברא דאין משלמין תו"ז, והוי בגדר רובא דליתא קמן, דהוי לזה דין ודאי, וכיון דאיכא הכא חזקת חיוב ורוב כזה הלכך אין כאן ספק וטענת פרעון.**

משא"כ הא דכתב הרמב"ן דרובא דאינשי לא פרעו ביומא דמשלם זמן, הוי רק כמו רובא דאיתא קמן, דלא הוי ודאי, אלא הוי בגדר ספק, ועד אחד מהימן באיסורין נגד רוב כזה, דאין זה נגד רוב, וכיון דזה הוי ספק לכך נאמן לטעון פרעתי.